

OBSERVAȚII ASUPRA SPECIILOR CUIBĂRITOARE DIN ZONA VĂRĂRIE-CAZANELE-SOMOVA JUDEȚUL TULCEA

Marinov Mihai

În vederea efectuării observațiilor sincrone asupra păsărilor din R.S.R., acțiune organizată de Centrul special de perfecționare a cadrelor, a fost aleasă zona începînd cu dealul Vărărie, din partea apuseană a orașului Tulcea, peste lacul Căzânele și mai departe, spre apus pînă în dreptul satului Somova.

Biotopul tipic acvatic, caracterizat prin prezența gîrlelor, jașelor precum și a plaurilor, oferă condiții optime hrănirii, nidificării și pasajului diverselor specii de păsări.

Vegetația predominantă este formată din zone compacte de *Phragmites communis*, *Typha sp.*, *Trapa natans*, *Myriophyllum spicatum* iar *Salix cinerea*, *Nymphaea alba* și *Nuphar luteum* etc., apar insular.

Deplasarea în zona observațiilor a fost posibilă cu barca sau, atunci cînd gheața era suficient de groasă, pe jos. Ca instrumente principale de lucru au servit binoclul și aparatul de fotografiat.

În cursul unui an de observații (oct.1972—oct.1973) au fost identificate 105 specii, datele fiind comunicate spre centralizare la Sibiu.

Din totalul de păsări observate 15 specii sînt considerate ca sigur cuibăritoare iar altele 26 presupuse după prezența permanentă în zona respectivă cît și după comportament.

Obiectul principal al prezentei lucrări îl formează grupul păsărilor cu nidificare sigură, dovedită fie prin prezența cuiburilor fie prin cea a puilor.

1. *Podiceps nigricollis nigricollis* C. L. Brehm 1831, corcodei gît-negru.

Identificat pentru prima oară în zona de observație pe data de 17.04.1973, un grup de 12 exemplare pescuia într-o porțiune cu vegetație rară.

În zilele următoare numărul corcodeilor a crescut menținîndu-se în aceeași porțiune de biotop. La începutul lunii mai, tot grupul s-a deplasat în direcția unei colonii de *Larus ridibundus*, plasată într-o porțiune cu stuf mai des.

Ca loc de nidificare *Podiceps nigricollis* și-a ales spațiul ocupat de colonia pescărușului răzător, constituind în cele din urmă o colonie mixtă. Începutul activității de construcție a cuiburilor de către corcodei a coincis cu primele ouă depuse de pescăruși. Odată cu depunerea pontei, agresivitatea pescărușilor atinge valori maxime fiind corcodeilor adăpost sigur îndeosebi față de răpitorii aripați.*

* Datele au fost culese în primăvara anului 1973.

Cu acest prilej s-au urmărit și probleme de teritorialitate datele fiind sintetizate în lucrarea „Observații asupra teritorialității într-o colonie mixtă de *Larus ridibundus* L. 1766 și *Podiceps nigricollis* C.L. Brehm 1831” — în curs de publicare la Sibiu.

Sub aspect general, cuiburile corcodeilor gît-negru erau dispuse în patru grupări, în care proporția dintre cele două specii era aproximativ egală cu excepția uneia dintre ele unde predomină *Larus ridibundus*.

Eclozarea a început după 18 mai, urmînd, doar la cîteva zile, după începerea acestui proces la pescăruși.

2. *Podiceps griseigena griseigena* (Bodd.) 1783 corcodel gît-roșu.

Sub raportul perechilor clocitoare, corcodelul gît-roșu a prezentat o superioritate netă, față de celelalte specii de corcodei, frecvența cuiburilor sale apropiindu-se de cea a lișiței. Astfel, la o numărătoare efectuată din barcă, urmînd un traseu aproximativ în linie dreaptă și pe o distanță de 3 km, pe data de 19.IV.1973 au fost identificate 64 cuiburi, unele în construcție altele conținînd deja 3—5 ouă. La această specie s-au urmărit și unele aspecte comportamentale, din care în prezenta lucrare, se vor consemna doar cîteva elemente.

Astfel, urmărind construcția cuibului s-a constatat că masculul adeseori recurge la transportul materialului pe sub apă, scufundîndu-se la o distanță de 15—20 m și apărînd din nou în imediată apropiere a cuibului.

Transportul subacvatic este determinat de materialele plutitoare existente pe direcția de înnot spre cuib. Pentru a observa modul de reacție al acestei specii față de răpitorii aripați s-a recurs la atac simulat folosind *Pica pica* (coțofană) naturalizată.

Cu acest prilej s-au constatat o serie de elemente comportamentale cu ordine de desfășurare asemănătoare la diferite cuiburi de *Podiceps griseigena*.

De obicei femela, după depunerea primului ou nu prea se depărtează și aproape tot timpul este atentă la ceea ce se întîmplă în preajma cuibului. La foarte scurt timp după plasarea coțofanei pe cuib, doar cîteva minute, femela s-a apropiat la o distanță de 0,4—0,5 m și a început să țipe.

După primele semnale masculul dă curs chemării apropiindu-se în mare grabă.

Amîndoi încep să țipe, stînd unul în fața celuilalt, înfîindu-și penele de pe creștet și mișcîndu-și capetele într-o parte și alta. Această atitudine de moment este oarecum bizară pentru că la prima vedere nu are legătură cu prezența „răpitorului” pe cuib, fiind un comportament caracteristic împerecherii (joc nupțial). În fond este o acțiune strămutată, făcînd parte din grupul stărilor de conflict (Stănescu) prin care stăpînii cuibului vor să-l informeze pe intrus că teritoriul și cuibul le aparțin. Dar în acest caz intrusul nu avea cum să înțeleagă.

Urmează faza premergătoare atacului direct cînd ambii indivizi încep să se învîrte în jurul cuibului, parcă tatonînd terenul și cîntărindu-și șansele. Ultimul gest de intimidare constă în împroșcarea coțofanei cu apă printr-o săritură laterală a masculului cu corpul plecat în exterior și picioarele glisînd pe suprafața apei.

Mijloacele de intimidare fiind epuizate, iar tensiunea interioară căpătînd valori maxime, masculul trece la faza atacului direct. Se apropie din spate și începe s-o lovească cu ciocul în regiunea dorso-laterală, apoi, urcînd pe marginea cuibului aplică loviturile și la cap.

Concomitent cu loviturile emite și țipete ascuțite. Coțofana este dărîmată de pe cuib dar corcodelul tot mai continuă s-o lovească.

Experimentul este întrerupt în acest moment de teamă ca manechinul să nu fie distrus complet.

Reluat după cîteva ore experimentul nu mai oferă aceleași rezultate.

Agresivitatea se reduce doar la cîteva țipete și o activitate prelungită de curățire a penajului.

Aceasta din urmă ar putea fi interpretată tot ca acțiune strămutată observată de altfel și la alte specii (D. Stănescu).

3. *Podiceps cristatus cristatus* (L.) 1758 — corcodel mare.

Ca și la specia precedentă activitatea de construire a cuibului și depunerea pondei a început în prima jumătate a lunii aprilie, încît pe data de 17.IV. unele cuiburi aveau deja 3—5 ouă.

În unele cazuri s-a constatat așezarea cuiburilor în grupuri de câte 3—5, la distanța de 10—15 m unul față de celălalt la care se adaugă deseori câte 1—2 cuiburi de *Fulica atra* sau *Podiceps griseigena* ceea ce confirmă datele bibliografice (D. Linția). Grupajul asigură posibilități mai mari de apărare față de răpitori, reprezentați în această zonă îndeosebi prin *Corvus corone cornix*.

4. *Nycticorax nycticorax nycticorax* (L.) 1758 — stîrc de noapte.

În partea de apus a ghiolului Căzănele se află un pîlc de sălcii cu o colonie de stîrci, cunoscută pescarilor de cel puțin 20 de ani.

Comparativ cu primăvara anului 1972 cînd în colonie au cuibărit patru specii (stîrcul-de-noapte, stîrcul galben, egreta mică și cormoranul mic) în primăvara anului 1973 s-a observat declin brusc. Deși stîrcul-de-noapte a iernat în colonie, fiind prezent tot timpul anului, totuși activitatea de nidificare a început de abia la sfîrșitul lunii mai*. Celelalte trei specii nu au mai revenit.

Printre cauzele care au determinat părăsirea zonei de cuibărit ar putea fi amintite pe de o parte, distrugerile provocate la arbori de o furtună puternică din timpul iernii și pe de altă parte, presiunea factorilor antropici. Aceleași cauze au determinat și disincronizare în desfășurarea normală a nidificării stîrcului de noapte, astfel încît pe 19—20 iunie în colonie erau cuiburi cu pui și ouă iar altele de abia în construcție.

5. *Anas platyrhynchos platyrhynchos* L. 1758 — rață mare.

Pe 17 aprilie a fost găsit într-un plaur cu vegetație deasă primul cuib conținînd 10 ouă. Cuiburile se pot identifica relativ ușor după prezența masculului în preajma locului de clocit. Mai tîrziu, la jumătatea lunii mai ies cu puii la hrănit în zonele dintre plauri.

6. *Netta rufina* (Pall) 1773 — rață cu ciuf.

Ca și în cazul speciei precedente, locurile preferate de cuibărit se află în desigurile de nepătruns ale plaurilor.

7. *Falco subbutea subbuteo* L. 1758 — șoimul rîndunelelor.

Identificat ca specie clocitoare pe baza unui cuib situat într-o salcie înaltă. După compartamentul adulților se putea deduce prezența puilor în cuib.

8. *Gallinula chloropus* (L.) 1758 — găinușă de baltă.

Deși această specie este relativ frecventă totuși ca specie clocitoare a fost identificată o singură dată (pe 19 iunie) cînd un adult își conducea puii peste jupșă.

9. *Fulica atra atra* L. 1758 — lișița.

Față de anii precedenți se observă regres în ceea ce privește numărul total al exemplarelor precum și numărul cuiburilor ce pot fi găsite în perioada optimă de desfășurare a înmulțirii.

În a doua jumătate a lunii aprilie se aflau ponte cu 4—11 ouă ceea ce denotă că activitatea de construcție a cuiburilor începuse încă din martie. Deseori se pot observa cuiburi așezate în tufe de salcie inundată, fapt ce-i conferă un surplus de siguranță față de prădătorii naturali și braconaj.

Pașubele cele mai însemnate la ouă și pui le provoacă cioara grivă (*Corvus corone cornix*). Atacurile ciorilor de multe ori sînt favorizate de trecerea bărcilor, cînd lișița se depărtează de cuib lăsîndu-l, pentru scurt timp, fără apărare.

Șansele mai mari de supraviețuire le au ponte depuse spre sfîrșitul lunii mai. Vegetația acvatică, îndeosebi stuful și papura se ridică la o oarecare înălțime oferind protecție sigură față de majoritatea factorilor negativi.

Unele cuiburi, din această perioadă, posedă un element de protecție suplimentar și anume un „acoperiș” lax din frunze de papură. Se poate constata cu ușurință că frunzele din imediata apropiere a cuibului, au fost apucate cu ciocul de către pasăre și aplecate peste cuib.

Dacă acest compartament s-ar extinde atunci putem presupune că șansele în supraviețuirea pontelor ar spori considerabil.

* În sezonul precedent, pe 8 mai 1972, cuiburile conțineau ponte complete, intrînd în faza de clocit.

10. *Larus ridibundus* L. 1766 — pescăruș rizător.

Annual pescărușii își schimbă zona de cuibărit în funcție de locul unde apele venite primăvara îngrămădesc material plutitor favorabil activității de nidificare și staționării. În perioada la care ne referim au fost identificate două colonii, una mixtă de aproximativ 70 cuiburi, cu *Podiceps nigricollis* și una de 40 cuiburi. Construirea cuiburilor a început la jumătatea lunii aprilie iar eclozarea s-a prelungit, la unele cuiburi, până la sfârșitul lunii mai.

11. *Chlidonias niger niger* (L.) 1758 — chirighița neagră.

Este considerată ca specie clocitoare pe baza unei microcolonii de numai 8 cuiburi situată lângă o colonie mai mare de chirighiță obraz-alb. Perioada de nidificare s-a încadrat în aceleași limite ca și la *Chlidonias hybrida*.

12. *Chlidonias hybrida hybrida* (Pall). 1811 — chirighița obraz-alb.

Ca și la alte specii din zona de observație, se remarcă micșorarea îngrijorătoare atât a numărului de colonii cât și a exemplarelor ce participă la nidificare.

Prima observație datează din 17 mai când activitatea de construire a cuiburilor se afla în plină desfășurare și totodată au fost depuse și primele ouă.

De altfel, depunerea pantei începe înainte de terminarea construirii cuibului. După îngrămădirea citorva fire de vegetație într-o formațiune laxă, femela depune primul ou, apoi păsările continuă să adauge material paralel cu completarea pantei. Eclozarea s-a produs la începutul lunii iunie, iar după 20 iunie puii părăsiseră colonia. Se remarcă gradul crescut al agresivității acestei specii atât față de răpitorii obișnuiți (cioara grivă) cât și față de orice intrus din perimetrul coloniei. Dacă întâmplător treci cu barca prin zona unde se află puii ce au părăsit deja cuiburile, adulții devin extrem de agresivi, aruncându-se asupra ta și încercând să te lovească în cap, ceea ce de multe ori reușesc.

Puii zburători tolerează omul, lăsându-l să se apropie cu barca doar la câțiva metri de locul staționării.

13. *Corvus monedula soemmerringii* (Fisch.) 1811 — stîncuța.

Cuibărește în scorburi de salcie formînd aglomerări relativ mari. După ce puii au devenit zburători întreaga populație a părăsit zona de cuibărit.

14. *Corvus corone cornix*. L. 1758 — cioara grivă.

Pentru cuibărit preferă copaci înalți în porțiuni de pădure neumblată. Dar se pot găsi și cuiburi în sălcii izolate situate în zone de stof compact. Provoacă pagube însemnate la cuiburile altor specii.

15. *Sturnus vulgaris vulgaris* L. 1758 — graur.

Ca specie clocitoare se află în același biotop ca și stîncuța.

Activitatea de observare a ornitofaunei din această zonă va continua și în anii următori pentru a determina influența factorilor antropici asupra biologiei diverselor specii.

RÉSUMÉ

L'étude débute par une sommaire description du biotype et la période d'observation. Ensuite l'étude présente quelques aspects concernant la biologie des 15 espèces d'oiseaux qui conviennent parmi les 105 espèces d'oiseaux mis sous l'observation.

La présentation de ces espèces d'oiseaux insiste sur quelques éléments d'éthologie surpris au cours des observations faites pendant la période de reproduction.

Ainsi on a simulé d'attaquer à l'aide d'une pie (*Pica pica*) empaillée le nid de *PODICEPS GRISEIGENA*.

On décrit ensuite les phases du comportement défensif de cet oiseau qui veut protéger ses oeufs.

Pour d'autres espèces on établit les périodes de la nidification et on donne les éléments les plus caractéristiques concernant la reproduction.

Les observations faites tiennent compte de l'influence des agents anthropiques sur l'évolution de l'ornithofaune de cette zone.

BIBLIOGRAFIE

1. Almășan H., Scărlătescu G., Manolache L., Dragomir N., Inașcu M., **Contribuții la cunoașterea cuibăritului unor specii de păsări din Delta Dunării**. Peuce I, Tulcea, 1971.
2. Bauer K.M., V. Bltzhelm U.N.G., : **Handbuch der Vögel Mitteleuropas, I**, Akad. Verl., Frankfurt a. Main, 1967.
3. Cotta V., Bodea M. : **Vinatul României**. Ed. Agrosilvică, București, 1969.
4. Dragomir N., Inașcu M. : **Aspecte privind frecvența unor specii de păsări acvatice de interes vânătorească și faunistic din Delta Dunării și Balta Brăilei**. Peuce I, Tulcea, 1971.
5. Hollom P.A.D. **The Popular Handbook of British Birds**. Witherby, London, 1968.
6. Ivannov A.I., Stegman B.K., : **Kratkii opredeliteli ptiți S.S.S.R.** „Nauka“, Moskova—Leningrad, 1964.
7. Kiss J.B. : **Date preliminare asupra ornitofaunei Insulei Sahalin și rolul ei în migrație**. Peuce I, Tulcea, 1971.
8. Linția D. : **Păsările din R.P.I.R. II—III**. Ed. — Acad. R.P.R., București 1954—1955.
9. Peterson R.T., Mounfort G., Holom P.A.D. **Europa madarai, Gondolat**, Budapest, 1969.
10. Radu D. : **Originea geografică și dinamică fenologică a păsărilor din R.P.R.** Probl. Biol. București, 1962.
11. Rosetti-Bălănescu C. : **Păsările vânătorului I—III**. Ed. A.G.V.P.S., București, 1956—1957.
12. Stănescu D. : **Încercare de etogramă pentru perioada de cloșit la prundărașul mare (Charodrius alexandrinus L. 1758)**. Muzeul Brukenthal, Științele Naturale, Sibiu, 1971.
13. Stugren B. : **Ecologia generală**. Ed. didactică și pedagogică București, 1965.
14. Tâlpeanu M. : **Cuiburi și ouă**. Ed. Știință, București, 1969.
15. „ : **Nomenclatorul păsărilor din România**. Ed. Acad. R.S.R. București, 1972.